

ABDURRAHMAN GAZİ TÜRBESİ VE PSİKO-SOSYAL ETKİLERİ

Cengiz KANIK*

Özet

Türk toplumunda iki farklı dindarlıkla karşılaşmaktadır. Bunlardan biri halk dindarlığı, diğeri ise kitabi dindarlıktır. Halk dindarlığının en önemli özelliği dini coşkuyu esas alan türbe ziyaretidir. Bu çalışmada, Abdurrahman Gazi Türbesi'ni ziyaret eden bireyleri ziyarete iten psiko-sosyal sebepler incelenmiştir. 30 katılımcı ile mülakat yapılmış ve belirleyici yöntem kullanılmıştır. Katılımcıların ziyaret nedenleri genel olduğu gibi, özel ihtiyaçtan kaynaklı ziyaretler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ziyaretlerin cinsiyet bağlamında farklılaştığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kavramlar: Abdurrahman Gazi, Ahlat, türbe, kutsal

ABDURRAHMAN GAZİ TOMB AND ITS PSYCHO- SOCIAL EFFECTS

Abstract

Two different religiosities are encountered in Turkish society. One of them is the popular religiosity, while the other is the official religiosity. The most important characteristic of the people's religiosity is the visit to the tomb based on religious enthusiasm. In this study, the psycho-social causes that push the individuals who visit Abdurrahman Gazi Tomb were investigated. 30 participants were interviewed and descriptive method was used. It was seen that the participants visited the tomb due to special needs as well as general reasons. In addition, visits were observed to differ in gender context.

Keywords: Abdurrahman Gazi, Ahlat, tomb, sacred

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi Din Sosyolojisi Anabilim dalı

Giriş

Anadolu topraklarında dindarlık biçimleri iki şekilde tezahür etmiştir. Biri halk dindarlığı (Volk İslam), diğeri kitabi dindarlıktır (Resmi İslam). Müslüman topluluklar içerisinde seçkinlerin temsil ettiği Resmi İslam'ın yanında içinde yabancı unsurları içeren bir halk dindarlığı formu bulunmaktadır (Günay, 1998: 538-539). Türk toplumunun dini uygulamaları üç boyutta tezahür etmektedir. Bunlardan birincisi, namaz kılmak, oruç tutmak, Kur'an okumak gibi toplumsal hayat içerisinde gözlemlenen ibadetleri içermektedir. İkinci boyutta, zekat vermek, kurban kesmek, bağışta bulunmak gibi ekonomik yönü olan ibadetler ve üçüncü boyutta türbe-yatır ziyareti, muska yapma, kurşun döktürme, Hızır inancı, mevlit okutma gibi halk dini uygulamaları bulunmaktadır (Toprak vd., 2002:14). Halk dindarlığı, kitabi dindarlığın tersine entelektüel bilgiye dayanan kitabi din yorumlarından ayrılmaktadır. Bu inanışta geçmişten gelen yüzeysel inanışlar ön plandadır (Arslan, 2004:30). Öğretiden çok dini coşkuyu esas alır ve kitabi dindarlıktan ayıran en önemli özelliği ise veli kültüdür (Gellner, 1994:25-26).

Ülkemiz bu halk inançları yönünden zengin bir özelliğe sahiptir. Halk dindarlığı popüler dindarlığın bir kısmı olmakla birlikte, dini öğretiler halkın kendi sosyo-kültürel yapısı tarafından şekillendirilmektedir. Bu dindarlığın bir formu olarak türbe, adak, ziyaret dindarlığı ve kültürü bugün karşımıza mistik, sihir gibi sosyo-kültürel ve pek çok işlevi olan olgu olarak çıkmaktadır (Günay, 2003:7).

Bu çalışmanın kapsamı, Bitlis ilinin Ahlat ilçesinde bulunan Abdurrahman Gazi türbesi ile sınırlıdır. Çalışmanın ana problemi, hem il ve ilçe merkezinden hem de il dışından pek çok ziyaretçinin geldiği Abdurrahman Gazi Türbesinin ziyaret edilme ve ziyaret eden bireyleri ziyarete iten psiko-sosyal sebepleri incelemektir. Türbeye gelen ziyaretçilerle yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar ve gözlemler, 2017 yılının Temmuz- Mart ayları arasında yapılmaktadır. Ziyaretçilerin 16'sı kadın, 14'ü erkektir. Ziyaretçilerin yaş aralığı 14 ile 67 arasında değişmektedir. Ziyaretçiler, eğitim yönüyle, okur-yazarlıktan lisans mezunu arasında değişim göstermektedir.

1. Türbenin Bulunduğu Yer, Tarihçesi ve Mimarisi

Diyanet İşleri Başkanlığı araştırmasında, Türkiye'de 1236 civarında türbe olduğu belirlenmiştir. İki bin civarında bir sayıya rahatlıkla ulaşabileceği söylenebilir (Köse, 2010:12). Bu ziyaret yerlerinden biri de Bitlis ilinin Ahlat ilçesinde bulunan Abdurrahman Gazi Türbesi'dir. Abdurrahman Gazi, Hz Ömer zamanında 641 yılında fetih için görevlendirilen Ebû Sa'd (Saîd) İyâz b. Ganem b. Züheyr el-Fihri (ö. 20/641)'in ordusunda bulunuyordu. Sahabilerden Muaz Bin Cebel'in oğludur. Ahlat'ın fethi sırasında burada şehit olmuş ve defnedilmiştir.

Ahlat, Türkiye'nin doğusunda Van Gölü kenarında kurulan Bitlis iline bağlı bir ilçedir. Göl kıyısında bulunmasından dolayı iklim daha yumuşak ve yağışlıdır. Bozkır bitki örtüsüne sahiptir. İlçenin ekonomisi tarım ve hayvancılık ve ayrıca bastonculuk ve taş işçiliğine dayanmaktadır. Ahlat taşı yalnız ilçede değil dışarıya da satılmaktadır. Taş, yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Özellikle anıt tarzı yapılarda kullanılmaktadır. Bu durum XI. yüzyılda bölgeye gelen Türklerin adeti olup, mimari genel olarak taşa dayalı gelişmiştir. Mimari kültür, büyük ölçüde Asya ve Güney Kafkasya ve Doğu Anadolu taş mimari geleneğine dayanmaktadır. Ahlat'ta dikkatleri çeken tarihi eserler kümbetler ve mezarlıklardır. İki katlı olan kümbetlerin bodrum katında mezar bulunur. Birinci kat sandukanın bulunduğu kısımdır. Ziyaret olarak kullanılır (Davulcu, 2015: 49-51). Üstünde kümbet bulunan yapılarda bir kısmında bir mezar bulunurken diğer bir kısmında birden fazla mezara rastlanmaktadır (Günay, 2003:9).

Türbeler, genellikle yüksek yerlerde bulunur. Abdurrahman Gazi Türbesi şehri ve Van Gölü'nü izleyen bir tepede inşa edilmiş ve türbede tek bir mezar bulunmaktadır. Türbe 1974 yılında taş ustası Tahsin Kalender tarafından kümbet mimarisine uygun bir şekilde yapılmış, Selçuklu, Osmanlı mimari yapısını yansıtmaktadır. Türbenin duvarları kesme taştan inşa edilmiştir. Türbe tek katlı olup, kuzey, güney ve batı cephelerinden açılan pencerelerle aydınlanmaktadır. Pencereleri çerçeveleyen kemerlerin üst köşelerinde iki rozet ve doğu yönünde sivri kemerli nişten açılmış giriş kapısı bulunmaktadır. Kümbetin kasnağı sekizgendir. Kasnağın üzerinde saçak inmekte ve sekiz kenarlı prizmatik taş külahla bitmektedir.

Resim 1 : Türbenin bahçe dışından bir görüntüsü

Abdurrahman Gazi Türbesi ve Psiko-Sosyal Etkileri

Resim 2: Türbenin bahçe içerisinde bir görüntüsü

Resim 3: Mezar sandukası

Resim 4: Türbenin mimari açısından birbirine benzer üç penceresinden biri

2. Abdurrahman Gazi Türbesi ve Psiko-Sosyal Etkileri

Cumhuriyet dönemiyle birlikte başlatılan Batılılaşma hamleleri çerçevesinde türbe ve zaviyeler, medreseler kapatılmış, Kitabi İslam'a ve daha çok modernleşmeye açık bir din telakkisi Cumhuriyet elitlerinin zihninde belirginleşmişti. Fakat ne kadar seçkinler tarafından fark edilmese de halk dindarlığı gerçeği, Demokrat Parti dönemiyle tekrar görünür olmuştur (Mardin, 2012:108). Türkiye'deki ziyaret yerlerinin büyük çoğunluğunu bu yerleşim yerlerinin İslamlaşması esnasında şehit düşenler oluşturmaktadır. Onlarla ilgili anlatılanların çoğu tarihi gerçekliklerin ötesinde olağanüstü, kutsallık yüklenmiş kişilikler olarak karşımıza çıkmaktadır (Günay, 2003:15).

Ziyaret fenomeni, fenomenolojik açıdan kendilerinde ilahi bir güç olduğuna inanılan mezar, türbe, ağaç, su ve taş gibi mevkilerin ziyaret edilmesini belirtir. Yine fenomenolojik yönüyle kutsal olarak ifade edilenlerle bir takım ritüeller yoluyla iletişime geçilmesi yoluyla kişinin kendisine herhangi bir fayda sağlanacağına inanılmasıdır. Toplumumuzda türbe ve yata ziyaretleri önemli bir gelenektir. Anadolu'nun özellikle İslam diniyle tanışmasından dolayı öncülük eden komutanlar ve keramet gösterenlere yatırlar yaptırılmıştır (Yeğin, 2014: 177-178). Örneğin Ebû Eyyüb el-Ensârî Türbesi, kuruluşundan itibaren, hem halkın hem de Osmanlı sultanlarının en çok ziyâret ettikleri kutsal mekânlardan biri olmuştur. Türbeyi sultanlar, savaşlardan önce örneğin I. Selim (1512-1520), Kanunî Sultan Süleymân (1520-1566) III. Mehmed (1595-1603) ziyâret etmişlerdir. Bundan

amaçlanan savaşlardan zaferle ayrılmaktır. Yine tahta çıkmanın ardından türbe ziyaret edilmiştir (Çoşkun, 2015: 559).

2.1. Türbeye Gitme Nedenleri

Ziyaret esnasında üç hal ortaya çıkmaktadır. Birincisi kutsallaştırılmış mekân, ikincisi muhatap alınan bir ruh ve metafizik inançtır (Köse, 2010:25). Ziyaret esnasında insanların ihtiyaçlarının farklılaşması ve çeşitliliğinden dolayı gidilme nedenleri de kendi içerisinde farklılaşmaktadır. Türbeye, hastalıklardan kurtulma, çocuk sahibi olma, evde kalmış kızların kısmetinin açılması, zenginleşme, kötü alışkanlıkların terkedilmesi, işsizlikten kurtulma, sınavlarda başarılı olma gibi birbirinden farklı istek, arzularla bu mekânlara gidilmektedir (Günay, 2003: 37). Türbelerin en temel işlevi, kutsalla ilişki kurulan, türbeyi ziyaret edenlere manevi duygular hissettiren, çeşitli problemlerin çözülmesine yardımcı olduğuna inanılmasıdır. Hollanda’da araştırma yapan Margy ve Caspers bir yerin ziyaretgah olabilmesi için altı kriter belirlemişlerdir. Bu kriterler şunlardır:

1. Bir kült nesnesi olması
2. Kutsal sayılması
3. Buranın sürekli ziyaret edilmesi
4. Başka yerlerden ziyaretin yapılması
5. Burada şifa, bereket getireceğine inanılması
6. Dinden ilham edilen ritüellerin yapılmasıdır (Köse, 2010: 14, 21-22).

Özellikle bazı mekânların çeşitli dallarda uzmanlığa bile ayrıldığı görülmektedir. Örneğin Türkmenistan’daki Kızılsu şehri yakınlarında bulunan Öre Evliya Türbesi sinir ve sıtma hastalıklarına, Kayseri Bünyan’daki Yedi Kardeşler türbesi ruhî bunalıma, Elbaşı ve Akmescit’teki mezarlar gelincik hastalığına, Koyunabdal Türbesi baş ağrısına, Mikdat Dede Türbesi yüz felcine, Ganişeyh Türbesi körlük, Seyyid Burhanneddin Türbesi dilsiz çocuklar için şifalı olduğuna inanılmaktadır ve bu bağlamda buralara ziyaretler gerçekleştirilmektedir (Günay 2003:18).

Anadolu’da ayrıca ağaç ve türbe arasında bir ilişki kurulmuştur. Türbeyle birlikte ağaç kutsanmış ve bundan dolayı, ağaca çaput bağlamak, hasta çocukları ağaç altından geçirmek gibi ritüeller yapılmaktadır (Köse,2010: 20). Buradan hareketle Fransız sosyolog Emile Durkheim’in bu konudaki görüşleri dikkate değerdir. Ona göre kutsal, kaynağını toplumun kolektif değerler sisteminden alır. Bu bakımdan hiçbir taş, ağaç, kaya, mezar, türbe gibi şeyler kendiliğinden kutsallık taşımaz. O şeylere kutsallık kazandıran ise mana olarak tanımlanan görülmeyen güçtür (Durkheim, 2005:24).

İnsanın ihtiyaç ve isteklerinin fazlalığı, onu dinle pragmatist bir ilişki geliştirmesine neden olur. İnsan ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında dua ibadetine başvurur. Bu zaman zarfında insan bir an önce kendisinin veya yakınlarının yaşadığı problemlerden kurtulmasını ister. İhtiyaçlarının bir an önce karşılanmasını arzular. Dolayısıyla bu türbelerde yapılan duaların kabul olacağından hareketle, evlilik, çocuk sahibi olma, geçim sıkıntısı, nazar ve benzeri olumsuzlardan kurtulmak isteyenlerin ziyaret yeri olmuştur (Altan, 2007:28). İnsanlar çoğunlukla alışagelmış hayat seyrini etkileyen durumlarda bir arayışa girmekte ve bu arayış da türbe ziyaretine birçoğunu yönlendirmektedir. Bu bağlamda, türbeyi çoğunlukla hangi durumlarda ziyaret ediyorsunuz? sorusuna ziyaretçilerin % 30'u kendisinin problemleri olduğunda, huzursuz hissettiğinde, % 13,9'u mutlu olduğunda, % 8'i dini yaşayış açısından zayıflık hissettiğinde, % 8,6'sı dini yaşantısı kuvvetli olduğunda, % 4,1'i gelecekle ilgili istekleri arttığında, % 26,5'i ise ziyaret için herhangi bir özel durumun olmasına gerek olmadığını belirtmiştir (Yılmaz, 2012:88).

Benzer şekilde Abdurrahman Gazi Türbesi'ne yapılan ziyaretler de kendi içerisinde farklılaşmaktadır. Bu çerçevede ziyaretçilerin türbeye gidişlerini şu alt başlıklarda sınıflandırmak mümkündür

2.1.1. Türbenin İnanç Turizmi Bağlamında Ziyaret Edilmesi ve Genel Duada Bulunulması

Yaptığımız görüşmeler bağlamında ziyaretçiler şunları dile getirdiler. 28 yaşında Kars Sarıkamış'tan gelen öğretmen ziyaretçi, türbeye girdiğinde huzur hissettiğini, ülkemizin huzuru selameti için dua ettiğini, bu zatların Allah'ın inayetine mazhar olduklarını ve bu millete hizmet ettiklerini ve bundan dolayı da bu milletin Allah'ın inayetine mazhar olduğuna değindi. Ayrıca aynı kişi bu tür mekânlarda şahsi duaların yapılmasını doğru bulmadığını da sözlerine ekledi.

Gaziantep'ten gelen emekli erkek ziyaretçi dördüncü defa ziyaret ettiğini belirtti. Türbe içerisinde kendisini huzurlu, mutlu ve ayrıca sorumlu hissettiğini ve bundan dolayı da ümmet-i Muhammed için dua ettiğini dile getirdi.

Ankara'dan 44 yaşındaki erkek ziyaretçi üçüncü kez ziyaret ettiğini dile getirdi. Özel dileklere karşı olduğunu ve yalnızca Allah'tan bağışlanma istediğini belirtti.

Manisa'dan gelen ve şoför olan 39 yaşındaki erkek ziyaretçi sağlık, iman gibi genel konularda dua ettiğini özel istekte bulunmadığını belirtti.

Ziyaretçilerden bir diğeri, türbenin kadın-erkek karışık olmasından duyduğu rahatsızlığı belirtti. Kadınlar, özellikle havaların sıcak günlerinde türbeden yoğun

bir şekilde bulunmaktadırlar. Bu durum ziyaret yapmak isteyen erkek ziyaretçilerin eleştirisine neden olmaktadır.

“Kadınların yeri olsaydı daha huzurlu bir ziyaret gerçekleştirecektim. Ahi-retim için dua ettim. Alem-i İslam için dua ettim. Annem, babam, çocuklarımın imanları için dua ettim.”

Ankara’dan eşi ve kucağındaki bir bebekle türbeyi ziyarete gelen erkek ziyaretçi 25 yıl önce buraya geldiğini belirtti. Bu zatın Selçuklu İmparatorluğu’nun kuruluşunda yer alan bir zat olduğunu ifade etti. Fakat söylediklerinden hareketle Abdurrahman Gazi ile ilgili yanlış ve yetersiz bir bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Bu ziyaretçi hususi bir duada bulunmadığını ve genel anlamda dua ettiğini sözlerine ekledi.

37 yaşında üç çocuk annesi bir ziyaretçi Ahlat Yeniköprü’den geldiğini ve sürekli burayı ziyaret ettiğine değindi. Hastalar için dua ettiğini söyledi.

Yukarıdaki açıklamalardan erkeklerin kadınlara oranla daha rasyonel davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Özel bir ihtiyacın burada dile getirilmesinin rasyonel olmadığı hatta yanlış din telakkisi sonucu olmasından hareketle insanlık, ümmet ve millet için genel dua da buldukları dile getirmişlerdir.

2.1.2. Özel İstek Bağlamında Ziyarete Bulunma

İnsanın birçok noktada ihtiyaç içerisinde oluşu onu arayışa itmektir. Bundan dolayı türbeler de bu konuda bir kısım ziyaretçilerin akınına uğramaktadır. İnsanın istek ve ihtiyaçlarının farklılığı duasına da yansımaktadır. Bu çerçevede türbeyi ziyaret edenler şunları dile getirdiler.

Ahlat Yeniköprü köyünden gelen 39 yaşındaki kadın, dünden beri kalbinin sıkıntı içerisinde olduğunu, türbeye girmesiyle ferahladığı ve kendisini iyi hissettiğini dile getirdi. Çocukları için dua ettiğini ifade etti.

Başka bir kadın ziyaretçi, kız çocuğunun yuvasının dağılmasından dolayı ona Allah’ın hayırlı bir yuva kurması ve erkek çocuğu için ise iş sıkıntısından dolayı iş bulması için dua ettiğini belirtti.

Türbede kadınların en çok beklentileri içerisinde evli değilse iyi bir evlilik isteği, kötü giden bir evliliği var ise, bu evliliğin düzelmesi için ve eğer kadın anne ise çocuklarının evliliği için dua da bulunmaktadır. Nitekim katılımcıların bir kısmı bu noktalara değindiler.

28 yaşındaki kadın Ahlat’ta oturduğunu ve 3. kez geldiğini söyledi. Hacca gitmek için dua ettiğini ve ayrıca ailevi nedenden dolayı dua ettiğini de ekledi.

Eşinin ve ailesinin kendisini sevmesini ve eşinin kendisine dönmesi için dua ettiğini ifade etti.

19 yaşında Ahlat'ta oturan kadın ziyaretçi gelecekte daha huzurlu ve mutlu yuva kurmak için türbeye geldiğini dile getirdi.

Bitlis'ten gelen 55 yaşındaki bir kadın, çocuklarının evliliği için dua ettiğini, onların mürüvvetini görmenin kendisi için çok önem taşıdığını, çevresinde bulunan birçok ailenin çocuklarını kolay bir şekilde evlendirmesine karşın, çocuklarında bu evliliğin zorlaştığını, bir anne olarak kendisinin üzerinde bir yük taşıdığını, onların bu hallerini görmenin kendisine büyük acı hissettirdiğine değindi. Buraya bunun için gelmediklerini, buraya gelmişken bunu fırsat bilip, bu isteğini Allah'a açtığını vurguladı.

Bitlis'in Tatvan ilçesinden ailesiyle gelen bir kız öğrenci türbeyi ikinci kez ziyaret ettiğini ve türbe ziyaretinden önce dört sağdan ve üç soldan olmak üzere türbenin etrafında döndüğünü ve bunu Kâbe'nin etrafından 7 defa dönmeden hareketle yaptığını vurguladı. Aile ve sevdiklerine genel bir dua etmenin yanı sıra kendisi için Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni kazanmak için de dua ettiğine değindi.

51 yaşında bir kadın ziyaretçimiz görüşme yapıldığı sırada elindeki Kur'an'dan Yasin, Nebe ve diğer sureleri oturarak okumaktaydı. Ziyaret öncesi yanında getirdiği lokumları hayır ve sevap kazanmak için dağıttığını dile getirdi. İki defa türbenin etrafında döndüğünü ve özellikle yakın zamanda askere gidecek olan oğlunun kazasız, belasız askerden dönmesi için dua ettiğini belirtti.

Kars'tan gelen bir gruptan biri bu yöreleri gezmeye geldiklerini bu vesileyle bu türbeyi öğrendiklerini ve gelmişken dua ettiklerini belirttiler. Özel dua da ettiklerini ama bunu söylemek istemediklerini dile getirdiler.

Bütün bu araştırmalardan hareketle, Türkiye'de türbelerin ziyaret edilmesinde genellikle hastalıklardan tedavi olma ve şifa bulma isteği ilk sırayı almakta, evlilik, çocuk ve çeşitli istek ve ihtiyaçların karşılanması izlemekte ve son olarak ta herhangi bir istek olmaksızın sırf 'saygı göstermek' amacıyla ziyaretlerin yapıldığı söylenebilir (Günay, 2003: 18)

Ziyaretçiler, kadın-erkek bağlamında düşünüldüğünde, ziyaret fenomeni en fazla kadınları cezbetmektedir. Bu sadece Türkiye için değil, Kuzey Afrika'da "Murabitizm" olarak isimlendirilen ziyaret fenomeni için de geçerlidir. Dolayısıyla bu halk dindarlığının bu yönünü yalnızca geleneksel kırsal hayata ilişkin olarak yorumlamak hatalı sonuçlara götürebilir. Genel anlamda, çoğunlukla yaşlı, orta

ve alt gelir düzeyine ve kamusal alanda fazla görünmeyen kadınlar içerisindeki bir olgu olduğu söylenebilir (Günay, 2003:22-23). Ayrıca, 2009 yılında yapılan bire bir araştırma, Türkiye’de yaşayan toplumun yarısından fazlasının türbeleri ziyaret ettiğini ortaya çıkarmıştır (Köse, 20110: 12).

2.2. Türbeyi Ziyaret Edenlerin Hisleri ve Dualarının Gerçekleşmesi

Ziyaret fenomeni kutsalın bir tezahür biçimi şeklinde bir tanımlama yapılmakta, karşılaştırmalı ve sistematik din bilimleri araştırmaları, insanlık tarihi içerisinde kutsalın çok değişik formlar altında tezahür ettiğini ve yaşandığını öğretmektedir. Bizim açımızdan sıradan görünen taşlar, kayalar, sular, ağaçlar, evler, mezarlar vb. şeklinde görünen şeylerin ziyarete konu olmaları kutsiyetle olduğuna inanılan bu ilişkilerinden ve daha doğrusu kutsal gücün onlarda tezahür ettiğinin kabul edilmesinden kaynaklanmakta; böyle olunca, aslında ziyaret yerleri ve objeleri temelinde “sembolik” bir anlam ifade etmektedir. Kutsal güçle teması sağlayan ritüeller derinden incelendiğinde bu hem cezbedici hem de ürkütücü saygı karakterini onların tüm formları altında görmek mümkün olmaktadır (Günay, 2003:25-26). Kutsal objeler, insanı Aşkın bir varlıkla iletişime geçirmesinin yanı sıra bu obje yoluyla arzu ve isteklerin hızlı bir şekilde gerçekleşeceği düşüncesi oluşur. Bu bağlamda ziyaretçilerin neredeyse tamamı, türbeyi ziyaret esnasında kendisinde bir ferahlık ve mutluluk hissi oluştuğuna değindi. Bu bağlamda daha önce yapılan bir araştırmanın sonuçlarında benzer sonucu görmekteyiz. Ziyaretçilerin % 96,4’ü olumlu duygusal bir durum yaşadığını belirtmiştir (Yeğin, 2014:190-191).

Araştırmamızda ‘Daha önce burada dua edip de duanızın kabul olduğuna şahit oldunuz mu?’ sorusuna birkaç ziyaretçi ‘evet’ cevabını verdi. Örneğin bir kadın ziyaretçi kardeşinin cezaevinde olduğunu ve dua ettikten sonra çıktığını belirtti.

Osmaniye’den gelen 32 yaşındaki erkek ziyaretçi türbeyi iki kez ziyaret ettiğini dile getirdi. Türbe hakkında pek bilgisi olmadığını ama geçmişte yaptığı günahlardan dolayı dua ettiğini ifade etti. Daha önce Adıyaman Menzil’e gittiğini ve burada dua ettiğini ve kabul olduğuna şahit olduğunu belirtti.

Bir başka ziyaretçi, eşinin asker olmasından hareketle sürekli tehlikeyle yüz yüze oluşundan duyduğu kaygıdan dua ettiğini ifade etti. Daha önce de buraya geldiğini ‘evlilik’ için dua ettiğini ve bunun kabul edildiğini sözlerine ekledi. Daha önce yapılan duanın kabulü şüphesiz türbe ziyaretlerinin yapılma olasılığını arttırmaktadır.

“Huzurlu hissediyorum. Maneviyatımı hatırlatıyor. Eşim dağ başında onun için dua ediyorum. Çocuğumuz yok şimdi onun için dua ediyorum.” Daha önce üniversiteyi bitirdikten sonra eşimle evlenmek için dua ettim. Duam gerçekleşti.”

14 yaşındaki liseli bir kız öğrencisi bu türbeye daha önce bir defa daha geldiğini, o zamanda hem ailesi ve sevdiklerine ve özelde kendisine dua ettiğini belirtti. O zaman güzel bir lise kazanma duasında bulunduğunu ve bu duanın kabul edildiğini söyledi.

Ziyaretçilerin ziyaret sonrasında yaşamlarında görülen olumluluk bu ziyaretgâhların ziyaretini daha önemli kılmaktadır. Yine bu çerçevede yapılan bir araştırma sonuçları benzerlikler içermektedir. Altan’ın 53 kişiyle yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre dileğim kabul oldu diyenlerin sayısı 25 kişi olup, % 47.16’ya karşılık gelmektedir (Altan vd., 2007:69). Başka bir çalışmada; “Şeyh Şaban-ı Veli Türbesinde edilen duaların kabul olduğu” görüşüne ziyaretçilerin yaklaşık üçte ikisi (%63) katıldığını, bu görüşe katılmadığını belirtenlerin oranı yaklaşık %13’tür (Yılmaz, 2012: 108).

Sonuç ve Değerlendirme

Yüzyıllardır Anadolu’da halk dindarlığı bünyesinde türbe ziyaretleri yoğun bir şekilde görülmektedir. Bugün de bütün canlılığıyla bu etkinlik göze çarpmaktadır. Türkiye’nin bütün şehirlerinde bir veya birden fazla ziyaret akınına uğrayan türbe bulunmaktadır. Türbeler genellikle savaşlarda kahramanlık gösteren şehit, gaziler ve bölgenin önemli dini kişileri için yüksek tepeler üzerine inşa edilmiştir.

Belli bir sosyo-kültürel ortamda hayatiyet bulması sebebiyle toplumsal bir olgu olan ziyaret fenomeni, ait olduğu toplumsal ve kültürel çevrede hüküm süren sosyal, kültürel, dini ve psikolojik faktörlerin etkisiyle artan veya azalan dinamizm içerisinde yer almaktadır. Ayrıca diğer toplumsallıklardan etkilenen ve etkileyen bir olgudur. Toplumsal değişimlere bağlı olarak ziyaret fenomeni de değişmektedir. Ama ziyaret, kutsalın tezahürü olduğundan ve kutsalın da birey ve toplum hayatında ayrılmaz bir ürün olmasından hareketle insanın var oluşuyla bir bütünlük arz eder. İnsan var olduğu müddetçe toplumsal bir gerçeklik olarak varlığını korumaya devam edecektir.

Bütün türbe ziyaretlerinde olduğu gibi Abdurrahman Gazi Türbesi ziyaretlerinde de toplumsal bütünleşme ve sosyalleşmeye katkı sunulmaktadır. Ayrıca ziyaretçiler üzerinde psikolojik rahatlama, dinlenme gibi etkileri söz konusudur. Bir kısım ziyaretçiler veli bir zatı ziyaret etmenin psikolojik rahatlığını yaşamak ve genel duada bulunmak için ziyaretini gerçekleştirmeyi doğru bulurken bir kısım

ziyaretçiler ise özel dua isteklerde bulunmak için bu ziyaretleri gerçekleştirmektedir. Uzak yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçiler, Ahlat şehri gezisi bağlamında Abdurrahman Gazi Türbesi'ni ziyaret ettikleri gözlemlenmiştir. Bitlis il sınırları ve yakın yerleşim yerlerinde ikamet eden ziyaretçiler ise türbeyi birçok kez ziyaret etmektedir. Daha önce yapılan duaların kabulü, buraya yapılan ziyaret sayısını arttırmaktadır. Yakın yerde ikamet edenler için, türbenin yüksek bir tepeden Van Gölü'nü görmesi, yakınında piknik alanlarının varlığı ziyaretin gerçekleşme olasılığını arttırmaktadır. Ayrıca ziyaretçilerin bir kısmının dualarının gerçekleşmesi, ziyaretin daha fazla yapılmasını sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Altan, A. (2007). *Beykoz Yûşa Türbesi Bağlamında Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Yönden İncelenmesi*. (Yüksek Lisan Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, M.(2004). *Popüler Dindarlık*. İstanbul: DEM
- Coşkun, F. (2015). "Osmanlı İstanbulu'nda Müstesnâ Bir Ziyâretgâh: Eyüp Sultân Türbesi". Feridun M. Emecen, Ali Akyıldız, Emrah Safa Gürkan (Ed). (Bildiri) *Osmanlı İstanbulu III: III. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildiri Kitabı. 25-26 Mayıs 2015*. (ss. 547-565), İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi.
- Davulcu, M. (2015). "Ahlat Yöresi Taş Ustalığı Geleneğinin Somut Olmayan Kültürel Miras Açısından Önemi ve Yapı Ustası Tahsin Kalender". *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 4(7), 48-80.
- Durkheim, E. (2005). *Dini Hayatın İlkel Biçimleri*. İstanbul: Ataç Yayınları.
- Gellner, E. (1994). *Postmodernizm, İslam ve Us*. Ankara: Ümit Yayınları.
- Günay, Ü. (1998). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Günay, Ü. (2003). "Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 5-36.
- Köse, A.(2010). *Türbeler : Popüler Dindarlığın Durakları*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Mardin, Ş. (2012). *Türkiye'de Din ve Siyaset: Makaleler III*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toprak,B., Çarkoğlu, A.(2000). *Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Yeğin, H.İ.(2014). "Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Nedenleri Bağlamında Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi". (Bildiri). *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Veli Sempozyumu Bildiri Kitabı. 4-6 Mayıs 2014*. (ss. 175-196), Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi.
- Yılmaz, S. (2012). *Türbe Ziyaretlerinin Sosyolojik Anlamı: Şeyh Şaban-ı Veli ve Mevlana Türbeleri Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.